

Er zijn tijden geweest, dat Vianen een middelpunt van het Nederlandse leven is geweest en dat ze in verband daarmee ook voor de Bijbelverspreiding van betekenis is geweest. Het kasteel "Batensteijn" was de residentie van de Brederodes. Dit woord residentie is op zijn plaats, immers de Heren van Brederode waren onafhankelijke heren, noch aan de Graaf van Holland, noch aan de Bisschop van Utrecht onderworpen.

Wij allen kennen uit de eerste dagen van onze vrijheidsoorlog tegen Spanje, Hendrik, Graaf van Brederode, die het smeekschrift der edelen aan de Landvoogdes heeft mede opgesteld en vermoedelijk ook wel heeft overhandigd. Ook hij was Heer van Vianen. En daar hij de hervorming zeer genegen was, is het niet vreemd, dat ook hij een bevorderaar was van het drukken van de Bijbel. Het Nederlandsch Bijbelgenootschap bezit in zijn verzameling Bijbels een zeer zeldzaam Nieuwe Testament, dat in het jaar 15666, het jaar van het Verbond der Edelen, maar ook van de hagepreken, te Vianen, de stad van Hendrik van Brederode, is gedrukt. En het is de moeite waard, daarvoor in Uw midden aandacht te vragen.

De Nederlanden maakten toen wel een zeer benauwde tijd door, al begon de dageraad te gloren. Hervormde Bijbels waren er op Nederlandse bodem in geen jaren gedrukt. Daarvoor moest men te Embden zijn. Of het moest wezen, dat onder de enkele Testamenten, die zonder plaats van verschijnen te noemen uitkwamen, er een enkel schuilt, afkomstig van een Nederlandse pers. Het zou ook nog even duren, eer onze drukkers zich konden zetten aan het uitgeven van de Bijbel. Daarom is het een feit van betekenis, dat in het jaar 15666 te Vianen, de vrije stad van de protestantgezinde Brederode, waar de inquisitie geen macht kon oefenen, bij Goris Hendriksz. een Nieuwe Testament verscheen.

De titel van dit Nieuwe Testament, dat reeds in de dagen van de grote Bijbelverzamelaar Le Long, "overzeldzaam" was, luidt: "Dat geheele Nieuwe Testament met groote naarstigtheid gecorrigeerd uit de alleroudste en geaprobeerde copieën, dewelke gedrukt zijn cum gratia et privilegio. En de inhoud van elk capittel, zowel van de epistelen der apostelen als der evangelisten".

Op de titel volgen een paar figuren, waarmee men altijd de Zondagsletter en het gulden getal vinden kan en een almanak, die de belangrijkste heilige dagen enz. aangeeft.

Na de inhoudsopgave lezen we dan als volgt: "Tot den Lezer. Hier hebt gij, eerbare lezer, het Heilige Nieuwe Testament, het levende woord Gods, uitgesproken door onze Zaligmaker Jezus Christus, dewelke was God en mensch, beschreven door ingeven des Heiligen Geests, van de heilige apostelen en evangelisten en is de Wet der gratie, der liefde en der barmhartigheid. Het Nieuwe Testament, hetwelk (als goud alle metalen te boven gaat) alle boeken te boven gaat, is geprent zonder glossen (aantekeningen) en prologen (voorrede) naar de copie van Jacob van Liesveldt in het jaar onzes Heeren 1544. En is ook waarachtig bevonden naar de rechte idiomanatuur der Grieksche en Latinsche spraak, getrouwelijk getranslateerd of overgezet. Actum (gedaan) tot Vianen, anno 1566, den vijftien Januari stilo communi (gewone jaartelling) ondertekend V. V. V. En gedrukt met gratie en privilege bij mij Goris Hendrik

Hieruit blijkt, dat het Nieuwe Testament is overgedrukt naar een exemplaar, uitgegeven door de beroemde Antwerpse Bijbeldrukken, Jacob van Liesveldt. In hoeverre die mededeling geheel juist is, zou ik u niet kunnen zeggen. Men heeft mij wel medegeeld, dat er verschillen zouden zijn. Het blijft ook wel mogelijk, dat Goris Hendriksz. een andere druk tot voorbeeld heeft gekozen. Er zijn zeer veel uitgaven van Liesveldt, die schijnen allen ook te verschillen. Goris Hendriksz. heeft in elk geval nieuwe banen bewandeld. Want zijn Nieuwe Testament heeft de versindeling, die toen nog maar kort bestond en het laat elk vers op een nieuwe regel beginnen. De titel is nauwkeurig naar de Antwerpse uitgave genomen. Het prachtig gedrukt met een verrukkelijk mooie Gotische letter.

Aan het einde vinden wij vooreerst de apocriefe brief aan de Laodiceenzen, die in verschillende oude Nederlandse Bijbels voorkomt. Dan evenals bij van Liesveldt een tafel van de pericopen voor de feestdagen. Op de laatste bladzijde prijkt het wapen van de Brederodes (klimmende leeuw met daarboven de barensteel) en daaronder met gratie en privilege. Tot Vianen, bij mij Goris Hendriksz. Anno 1566.

Ik heb gemeend, dat het zeker de moeite waard was van deze Bijbel iets mede te delen. Landvoogdes heeft mede opgesteld en vermoedelijk ook wel heeft overhandigd. Ook hij was Heer van Vianen. En daar hij de hervorming zeer genegen was, is het niet vreemd, dat ook hij een bevoorwaarde was van het drukken van de Bijbel. Het Nieuwe Testament, dat in het jaar 1566, het jaar van het Verbond der Edeelen, maar ook van de hagedreken, te Vianen, de stad van Hendrik van Brederode, is gedrukt. En het is de moeite waard, daarvoor in Uw midden aandacht te vragen.

De Nederlanden maakten toen wel een zeer benauwde tijd door, al begon de dageraad te gloren. Hervormde Bijbela waren er op Nederland boden in geen jaren gedrukt. Daarvoor moest men te Embden zijn. Of het moest wesen, dat onder de enkele estamenten, die zonder plaats van verschijnen te noemen uitkwamen, er een enkel schuilt, afkomstig van een Nederlandse pers. Het zou ook nog even duren, eer onze drukkers zich konden zetten aan het uitgeven van de Bijbel. Daarom is het een feit van betekenis, dat in het jaar 1566 te Vianen, de vrije stad van de protestantgezinde Brederode, waar de inquisitie geen macht kon oefenen, bij Goris Hendriksz. een Nieuwe Testa- ment verscheen.

De titel van dit Nieuwe Testament, dat reeds in de dagen van de grote Bijbelvervalsing de Jonge, "overzeedzaam" was, luidt: "Dat Schoole Nieuwe Testament met groote naarsichtigheid gecorrigierd mit de alleroudste en geprobeerde copieën, dewelke gedrukt zijn cum gratia et privilegio. En de inhoud van elk capittel, zowel van de epistelen der apostelen als der evangelisten".

Op de titel volgen een paar figuren, waarmee men altijd de Zondagsletter en het gulden getal vinden kan en een almanak, die de belangrijkste heilige dagen enz. aangeeft. Na de inhoudsopgave lezen we dan als volgt: "Tot den lezer. Hier hebt gij, gezamen lezer, het Heilige Nieuwe Testament, het levende woord Gods, uitge- spoken door onze Zaligmaker Jezus Christus, dewelke was God en mensch, beschreven door ingeven des Heiligen Geestes, van de heilige apostelen en evangelisten en is de Wet der gratie, der liefde en der barmhertigheid. Het Nieuwe Testament, hetwelk (als goud alle metalen te boven gaat) alle boeken te boven gaat, is geprent zonder gloosen (aantekeningen) en prologen (voor- rede) naar de copie van Jacob van Liesveldt in het jaar onze Heeren 1544. En is ook waarsachtig bevonden naar de rechte idiomata van der Griekse en Latinsche spraak, getrouwelijk getranslateerd of overgeseet. Actum (gedaan) tot Vianen, anno 1566, den vijftien Januarij anno stillo communis (gewone jaarstelling) onder teken van V. V. En gedrukt met gratie en privilegie bij mij Goris Hendrik onder teken van V. V. En gedrukt met gratie en privilegie bij mij Goris Hendrik

Hieruit blijkt, dat het Nieuwe Testament is overgedrukt naar een exemplaar, uitgegeven door de beroemde Antwerpse Bijbeldrukken, Jacob van Liesveldt. In hoeverre die mededeling geheel juist is, zou ik u niet kunnen zeggen. Men heeft mij wel medegeeld, dat er verschillen zouden zijn. Het blijkt ook wel mogelijk, dat Goris Hendriksz. een andere druk tot voorbeeld heeft gekozen. Er zijn zeer veel uitgaven van Liesveldt, die schijnen allen ook te verschillen. Goris Hendriksz heeft in elk geval nieuwe banen bewan- geld. Want zijn Nieuwe Testament heeft de versindeling, die toen nog maar kort bestond en het laat elk vers op een nieuwe regel beginnen. De titel is nauwkeurig naar de Antwerpse uitgave genomen. Het prochtig gedrukt met een verrukkelijk mooie Gotische letter.